

**Vilniaus pedagoginio universiteto Istorijos fakulteto katedros lektoriaus Žydrūno Mačiuko
recenzija
Mindaugo Tamošaičio, Mariaus Ščavinsko, Nelės Kostinienės parengtam Istorijos vadovėliui
7 klasei serija „Raktas“, Vilnius: Baltos lankos, 2011.**

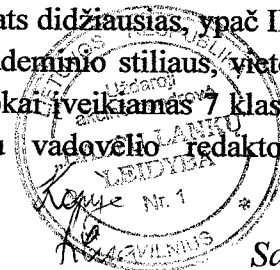
Autorių kolektyvo - Mindaugo Tamošaičio, Mariaus Ščavinsko, Nelės Kostinienės parengtas, vadovėlio „Raktas“ (7 klasei) skiriamas Senajai pasaulio istorijai – Senovės rytų civilizacijos ir Antika: Senovės Graikija ir Senovės Roma – rankraštis jau dabartinėje būklėje tenkina tokio tipo leidiniams keliamus reikalavimus, vadovėlio struktūros komponavimas suprantamas. Pateikiamų skyrių tematika atitinka jau daugiau mažiau susiformavusį vadovėlių komponavimo stilių.

Vidinė skyrių sudėtis: sąvokų rubrika, pagrindinis dėstomasis tekstas, iliustracijos, šaltinių ištraukos, orientaciniai klausimai ir klausimai darbui su šaltiniais, didesnių temų gale esantys rekomenduojamos literatūros sąrašai atrodo kaip vientisas, vieningas kanonas, kurio laikosi visi trys vadovėlio autoriai.

Dabartinėje vadovėlio rankraščio versijoje, berods nėra įvadinio teksto, kadangi tai yra pirmasis mokyklos istorinio koncentro vadovėlis nuo kurio prasideda mokinių istorijos pažinimo kelias. Tokiame įvade būtų galima detalizuoti vadovėlių serijos „Raktas“ koncepciją, detaliau išaiškinti serijos temų istorinę logiką ir pan., kad to nereikėtų vėliau daryti I dalies, I bloke (prie chronologijos). Manytume, kad netikslinga kalbant apie istorinius laikotarpius, skaičiuoti, kurioje klasėje mokiniai apie tai turės mokytis. Tai tikslinga padaryti vadovėlio įvade, už mokymosi temų ribų. Galbūt vertėtų sustiprinti I dalies, I bloką: Istorijos svarba, istorijos laikotarpiai ir šaltiniai. M. Tamošaičio parengtame bloke „dedamas“ bendras akcentas į įvairias istorijos epochas, bet vis tiek daugiausiai į XX a. istoriją. Tai nėra blogai, tam tikra prasme, tai nulemta autoriaus preferencijų ir kompetencijos, tačiau vis tik būtų reikalingas bendresnis įvesdinimas į Senovės istorijos temas, šaltinius, periodizaciją ir pan. Čia galėtų pasitarnauti parankinė vokiečių istoriko W. Schuller, *Wprowadzenie do studium historii starożytnej*, Warszawa, 1997.

Vadovėlio turinys ir pateikiamos temos (skyrių pavadinimai) yra logiškos ir suprantamos. Galbūt tik šioje vietoje pasirodo kai kurie tekstiniai – lingvistiniai skirtumai, kuriuos vertėtų suvienodinti. Pvz. kolegės N. Kostinienės parašytas III blokas – Senovės rytų civilizacijos, 8-17 skyrių pavadinimai surašyti intriguojančiai, matyt siekiant sudominti mokinius – „Nilo pakrantės valstybė“, „Paslaptingi hetitai“, „Tauta sudariusi sutartį su Dievu“, „Aukso monetų imperija“ ir pan. disponuoja su kolegės M. Ščavinsko ir M. Tamošaičio, sakytume, tradiciškai tiksliai (akademiškai) formuluojamais skyrių pavadinimais. Šioje vietoje reikėtų suvienodinimo. Recenzento asmenine nuomone, pirmojo koncentro pradžioje (7 klasėje) galbūt vertėtų rinktis pirmąjį – N. Kostinienės variantą – siekiant skyrius užvadinti kiek intriguojančiai, su tam tikra „paslapties“ doze. Beje tokį principą naudoja ir minėtas istorikas W. Schuller.

Vertinant vidinę skyrių tekstų struktūrą, minčių dėstymo stilių ir pan. taip pat galima pastebėti tam tikrų skirtumų. M. Tamošaičio ir N. Kostinienės parašytų skyrių tekstai pakankamai gerai skaitosi, mintis aiški, manytume gerai turėtų būti suprantama 7 klasės mokiniams. Kolegos M. Ščavinsko parašyti skyriai, beje jo indėlis į vadovėlio tekstą yra pats didžiausias, ypač II dalies apie Helenizmą, Senovės Romą, šiek tiek persmelkti mokslinio – akademinio stiliaus, vietomis atrodo kaip solidaus studentiško konspekto tekstas, kuris gali būti sunkokai įveikiamas 7 klasės mokinių. Manytume, kad dar vertėtų tekstą perskaityti ir kartu su vadovėlio redaktore kažkiek

Direktorius

Saulius Žukas

„supaprastinti“. Antra vertus, mokslinio tikslumo požiūriu kolegai M. Ščavinskui didesnių pastabų nebūtų galima prikišti, viskas padaryta solidžiai tiksliai.

Dėl smulkių klaidų, neatitikimų, logikos, stiliaus ir pan. žr. priedą Nr. 1. Bendrai dar vertėtų rimtai perkratyti vadovėlio gramatiką ir rašybos klaidas, kurių vis dar pasitaiko.

Vadovėlyje pateikiamų istorinių šaltinių ištraukos parinktos tiksliai ir iš esmės atitinka keliamus tikslus, „pataiko“ į skyrių esmines temas ir problemas. Jeigu autorių dar nespaudžia laiko ceitnotas, rekomenduotume plg. S. Sprawskio, G. Chomicio leidinį *Starożytność: teksty źródłowe komentarze i zagadnienia do historii szkoły średniej*, Kraków, 1999, kuriame pateikiamas šaltinių ištraukas, ypač jau esamus vertimus į lietuvių kalbą galima būtų panaudoti vadovėlyje, tokiu būdu dar labiau jį sustiprinant.

Vadovėlio iliustracijų blokas iš esmės atrodo pakankamas. Galbūt atskirais atvejais jų galėtų būti gausiau ar jos tiksliau parinktos, suvienodintas jų aprašas.

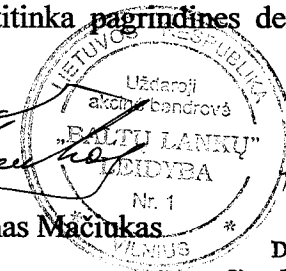
Vadovėlio parengimo terminai turbūt yra įtempti, bet manytume, kad jį sustiprintų, padarytų solidesniu – gausesnį lituanistinio turinio įvedimas. Senovės rytų tematikoje pvz. nurodant ištraukas iš M. Radvilos Našlaitėlio piligriminių kelionių, galbūt ištraukų iš M. Rudzinskaitės – Arcimavičienės darbų. Senovės rytų istorijos, Biblistikos ir Naujojo Testamento, Krikščionybės tematikoje vertėjo labiau išeksponuoti prelato Antano Rubšio darbus (tiesa, kolega M. Tamošaitis panaudoja vieną jo straipsnio ištrauką). Antano Rubšio tekstai, beje, lengvai skaitomi, savitai žaismingi, su atitinkama humoro doze, pateikiamos gausios ištraukos iš Senovės rytų šaltinių, taigi gali puikiai tikti III bloko Senovės Rytų civilizacijos temoms. Beje, VDU teologijos fakulteto archyve (kreiptis į prof. Motuzą), yra gausus prelato A. Rubšio fotografijų archyvas iš jo kelionių, muziejų lankymo ir archeologinių kasinėjimų (Egipte, Irake, Izraelyje, Jordanijoje, Tunise, Maroke, Graikijoje, Italijoje). Vertingiausios fotografijos jau buvo panaudotos jo knygų publikacijose, tačiau gavus archyvo leidimą jas publikuoti ir atitinkamai atrinkus, išeitų itin solidus ikonografinis vadovėlio vaizdas.

Lituanistinį aspektą taip pat galima įkomponuoti Senovės Romos istorijos temose, per legendinės Kilmės iš romėnų teorijos pateikimą, eksponuojant lotynų ir lietuvių kalbų panašumus, M.K. Sarbievijaus kūrybos išsamesnį palyginimą su Horacijaus kūryba. Temoje apie graikų ir romėnų palikimą bent trumpai nurodant pvz. Vilniaus spaustuvėse išleistus Antikos autorių tekstus, istorijos mokymąsi Vilniaus universitete, Antikos paveldą Lietuvos dailėje (E. Ulčinaitės, H. Zabulio ir kt. tekstuose).

Reziumuojant galima teigti, jog nepaisant šių smulkių pastebėjimų rengiamas ir parengtas vadovėlis 7 klasei „Raktas“ užims solidžią vietą mūsų istorijos vadovėlių leidyboje.

Išvada: pateiktas vertinti vadovėlis atitinka Mokyklų aprūpinimo bendrojo lavinimo dalykų vadovėliais ir mokymo priemonėmis tvarkos aprašo (Žin., 2009 Nr. 61–2450) 5 punkte nurodytus reikalavimus. Jis skirtas 7 klasės mokiniams, pateikta mokomoji medžiaga atitinka „Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiose programose ir išsilavinimo standartuose“ (2008) apibrėžtą istorijos ugdymo turinį. Vadovėlis turi metodinę struktūrą, jame pateiktos užduotys padeda mokiniams ugdytis žinias ir gebėjimus. Mokomoji medžiaga atitinka pagrindines demokratinės visuomenės ir Lietuvos valstybės vertybes.

Vilnius, 2011-07-04

Lekt. Žydrūnas Mačiukas
Kopija tikra
Direktorius
Saulius Žukas²